Kişisiz Yapı* ve Türkiye Türkçesinden Birkaç Örnek

Impersonal Construction and a Few Instances From Turkey Turkish

Meryem Arslan**

Abstract: Impersonal structures are one of the topics that linguistics discusses. The first discussions on the subject can be traced back to Ancient Greek and Roman civilization. However, the spread of this issue has increased today. With this increase, it is seen that the subject is going through a naming phase from impersonal mood to impersonal construction. It is seen that the impersonal structure studies conducted mostly in the West and Western languages refer to impersonal sentences, types, usage areas, features of subjects in impersonal sentences and the modality relationship of impersonal sentences in places. Although Turkish has a rich usage in terms of impersonal structures, it cannot be said that it takes its place in these studies in the world. This can be seen from the literature of the field. Our study also observed in Turkey Turkish giving the place a few impersonal structure is designed to provide a small contribution to this space. The structures chosen within the framework of the subject are formed with units of -mAll and -mAk, which convey the form and word meanings of necessity and obligation, and do not contain any information about who is the subject in the surface structure, but are positive subjects with deep structure [+ living] and [+ human] characteristics. This limitation was made considering the scope of the subject and article limits. The selection of the two units which have been used in Turkish as a impersonal has also been influenced by the partial mention of their individual features in various articles, books and theses. With the results of the study, it is aimed to present examples from Turkish to literature of the world modality studies and to draw attention to the studies to be done in this field. According to the results of the study, -mAll form in impersonal construction has been shown to convey these modal meanings like that deontic-obligation, necessity-deontic, necessity-anticipation, objective necessity, estimation, non-necessity in active sentences and objective obligation-deontic, objective necessity, warning-obligation-deontic, objective necessity, necessity-anticipation-ability, obligation-deontic-description, advice-necessity-warning-deontic, advice-necessity-deontic in the passive sentences. In addition the form of -mAk gerek in impersonal construction has been determined to convey the modal meanings like that objective necessity, advice-necessity-warning-deontic, advice-necessity-deontic, obligation-deontic-description in active sentences and objective necessity-warning.

* Kişisiz yapı, *impersonal construction* (Siewierska-Malchukov, 2011; Mohr, 2005; Esposito, 2012; Drapeau, 2011; Chen, 2000) teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır. Tarafımızca bu yapı etken veya edilgen cümlelerde çeşitli nedenlerle öznelerin gizlenmesi, onların belirsiz olması, gizlenen öznelerin [+canlı] ve [+insan] gerektiren özneler yanında tabiat olaylarını içeren özneler olup kişisi bulunmaması durumunu ifade etmektedir.

** Dr. Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Yeni Türk Dili

Assist. Prof., University of Niğde Ömer Halisdemir, Faculty of Science and Literature, Department of Contemporary Turkish Dialects And Literature

ORCID 0000-0002-1621-0286

meryemarslan2078@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Arslan, M.. (2020). Kişisiz yapı ve Türkiye Türkçesinden birkaç örnek. *Turkish Studies - Language*, 15(2), 587-614. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40419>

Received/Geliş: 03 January/Ocak 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 27 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: Impersonal structures are one of the topics that linguistics discusses. The first discussions on the subject can be traced back to Ancient Greek and Roman civilization (van der Auwera-Aguilar, 2016: 16-17). However, the spread of this issue has increased today. With this increase, it is seen that the subject is going through a naming phase from impersonal mood to impersonal construction.

The impersonal construction is the absence of the person in the propositions, the canonical subject/person in the sentence, either implicitly or completely concealed. This may be due to various reasons such as the person who does the work, the name, the circumstances of the subject, the object and the indirect expressions. The subject, which is not explicitly stated in the sentence, has no signs and references to it, can be presented with words, pronouns or the whole structure (Siewierska, 2011: 57-59; Drapeau, 2011: 489-490).

According to Creissels, impersonal constructions constitute an important dimension of the sentence descriptions of European languages. Similar structures exist in languages spoken in various parts of the world and are members of different language families. As a general rule, predicate structures exist in languages. The absence of a canonical subject in the sentence or not being shown in the predicate is met by traditional grammarians with the term impersonal. In his study, Creissels tried to classify the impersonal structures discussed and revealed. According to him, these structures are simple impersonal constructions; special impersonal constructions; covert impersonal constructions and includes the following examples: Someone is knocking at the door; Yesterday people were dancing on the table; Something is knocking in the motor; The wall was destroyed by a thunderbolt; The answer did not come/No answer came; The sun appeared through the clouds.

According to Malchukov-Siewierska, impersonal expressions include meteorological phenomena, expressions of emotions and sensitivities, needs, possibilities and modalities, existential or cognitive situations. Again, these statements in the subject affected by the work of the subject without giving reasons (such as vases is broken); It can also be seen in structures such as the nomenclature of an action (activity in the camp) (Malchukov-Siewierska, 2011: 1-2).

Fisher- C. Van Der Leek also pointed out that some verbs are impersonal verbs and called them impersonal verbs. Impersonal verbs are verbs that have a common core of meaning and serve as a means of transmitting physical, cognitive/mental experiences with a purpose. Impersonal constructions are structures in which a linguistic subject is missing from the sentence and are always present in the third person. The person here is a contradiction in expression, but it is not clear who this subject is. Therefore, these structures are also referred to as misleading term (Fisher-C. Van Der Leek, 1983: 346-347) as they appear to have a subject.

According to Erk Emeksiz, like sentences you should watch this movie; Ali must know what he is doing, are active and chooses [+ human] and subjects can play a agent role in doing the work. However, in like sentences the food should be cooked immediately and the package should be delivered until the evening; tourism and development laws not only protect investors but also the environment linguistic subjects having a agent role are the feature of [-human] and [-living]. These sentences, which are on the passive and whose real subject is hidden (ie, impersonal), have a agonist, not a direct one. In sentences that take the indirect agent, the agonist, the audience understands the existence of a subject [+ human] and [+ living] that will do the work/duty according to world knowledge.

According to Johanson, the markers of desire, supposition, probability and necessity are not only speaker-oriented. Appreciating points, probability or necessity do not always reflect the speaker's own point of view, but can also convey general impersonal feelings. Expressions such as It is desirable; It is demand; It is reasonable; It is necessary; It is possible; It is permissible are examples. Because these expressions have different wishes, truth and necessity than any person's wishes, truths, (Johanson, 2009: 494). Johanson should express of universal truths, wishes and necessities in his statements. Again, according to Johanson, modes are often open to different interpretations, especially in older languages, when not explicitly stated. The subject may also have a special reference or impersonal. One of the examples in the modern Turkish (Turkey Turkish) are also available. The unit/form, which is –mAll, can use personal and impersonal: *gelmeli* “One must/should come” or *gelmek gerektir* “He/she/it ought to come in English” (Johanson, 2009: 495).

According to Deny, the third person of the necessity mode in Turkish may be of a impersonal structure. Someone should do the work described in these statements, but it is unclear who he is: He should wash these walls; Like he shouldn't shout at one's ear (Deny, 1941: 365-468). These are seen as determinations that can carry on the discussions of impersonal in Turkish in the 1900s.

As can be noticed from the description, the impersonal structure studies conducted mostly in the West and Western languages refer to impersonal sentences, types, usage areas, features of subjects in impersonal sentences and the modality relationship of impersonal sentences in places. Although Turkish has a rich usage in terms of impersonal structures, it cannot be said that it takes its place in these studies in the world. This can be seen from the literature of the field. Our study also observed in Turkey Turkish giving the place a few impersonal structure is designed to provide a small contribution to this space. The structures chosen within the framework of the subject are formed with units of -mAII and -mAk, which convey the form and word meanings of necessity and obligation, and do not contain any information about who is the subject in the surface structure, but are positive subjects with deep structure [+ living] and [+ human] characteristics. This limitation was made considering the scope of the subject and article limits. The selection of the two units which have been used in Turkish as a impersonal has also been influenced by the partial mention of their individual features in various articles, books and theses. With the results of the study, it is aimed to present examples from Turkish to literature of the world modality studies and to draw attention to the studies to be done in this field.

According to the results of the study, -mAII form in impersonal construction has been shown to convey these modal meanings like that deontic-obligation, necessity-deontic, necessity-anticipation, objective necessity, estimation, non-necessity in active sentences and objective obligation-deontic, objective necessity, warning-obligation-deontic, objective necessity, necessity-anticipation-ability, obligation-deontic-description, advice-necessity-warning-deontic, advice-necessity-deontic in the passive sentences. In addition the form of -mAk gerek in impersonal construction has been determined to convey the modal meanings like that objective necessity, advice-necessity-warning-deontic, advice-necessity-deontic, obligation-deontic-description in active sentences and objective necessity-warning.

Functions of impersonal structure with -mAII unit were determined as planning speaker-oriented; indicating that when the speaker is one of subject or subjects, the time required to fulfill responsibilities is reduced due to rules, moral and social sanctions; having expected or to make criticism about her/his knowledge of expertise to be acquired in her/his field; conveying universal truths; deduction; indicating that they have gained knowledge in the field of expertise, showing humility; specify responsibilities arising from rules and sanctions; passing a rule in the directive; as measuring the information and knowing the level of ability; explanation and reporting detail covering all relevant persons; giving advice and making wishes on issues that may have negative consequences if not done; to make recommendations based on experience; giving advice by expressing appreciation and experience.

Functions of impersonal structure with -mAk gerek unit were determined as transferring universal and ideal truths, activities; giving advice and making wishes on issues that may have negative consequences if not done; making wish; to make recommendations based on experience; giving advice by expressing appreciation and experience; advice; explanation and reporting detail covering all relevant persons; conveying remarkable.

Keywords: Turkey Turkish, linguistic modality, impersonal structure, -mAII, -mAk gerek

Öz: Daha çok Batıda ve Batı dillerine yönelik yapılan kişisiz yapı çalışmalarında kişisiz cümlelere, çeşitlerine, kullanım alanlarına, kişisiz cümlelerdeki öznelerin özelliklerine ve yer yer de kişisiz cümlelerin kiplik ilişkisine değinildiği görülür. Türkçenin ise kişisiz yapılar açısından zengin bir kullanımının olmasına karşılık dünyadaki bu çalışmalar içerisinde hak ettiği yeri aldığı söylenemez. Yapılan alan yazını taramalarından bu durum görülebilir. Çalışmamız da Türkiye Türkçesinde gözlemlenen birkaç kişisiz yapıya yer vererek bu boşluğa küçük bir katkı sunmak için hazırlanmıştır. Konu çerçevesinde seçilen yapılar da biçim ve sözcük anlamları gereklilik ve yükümlülük aktaran -mAII ve -mAk gerek birimleriyle oluşturulmuş ve yüzey yapıda öznenin kim olduğuna dair herhangi bir bilgi içermeyen, ama derin yapıda [+canlı] ve [+insan] özelliği gerektiren özneleri olan olumlu cümlelerdir. Bu sınırlandırmaya konunun kapsamı ve makale sınırları düşünülerek gidilmiştir. Türkçede kişisiz kullanımları olan iki birimin seçilmesine de çeşitli makale, kitap ve tezlerde onların kişisiz özelliklerine kısmen değinilmesi etki etmiştir. Çalışma sonuçlarıyla dünya kiplik çalışmaları alan yazınına Türkçeden örnekler sunulması ve bu alanla ilgili yapılacak çalışmalara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre -mAII biçim biriminin etken yapıdaki kişisiz kullanımında, yükümlülük-zorunluluk, gereklilik-yükümlülük, gereklilik-beklenti, nesnel gereklilik, tahmin, gerek olmama; edilgen yapıdaki kişisiz kullanımında ise nesnel zorunluluk-yükümlülük, nesnel gereklilik, uyarı-zorunluluk-

yükümlülük, nesnel gereklilik, gereklilik-beklenti-yeterlilik, zorunluluk-yükümlülük-tarif etme, tavsiye-gereklilik-uyarı-yükümlülük, tavsiye-gereklilik-yükümlülük kiplik anlamları aktarabildiği görülmüştür. Yine -mAk gerek biriminin ise etken yapıdaki kişisiz kullanımında, nesnel gereklilik, tavsiye-gereklilik-uyarı-yükümlülük, tavsiye-gereklilik-yükümlülük, zorunluluk-yükümlülük-tarif etme edilgen yapıdaki kullanımında ise nesnel gereklilik-uyarı kiplik anlamı aktarabildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, dil bilimsel kiplik, kişisiz yapı, -mALI, -mAk gerek

Giriş

Dil bilim alanında tartışılan konulardan biri de kişisiz yapılardır. Kişisiz cümlelerle ilgili ilk tartışmalar kip çeşitlerinden biri olarak gösterilen kişisiz kipten (impersonality mood) ele alındığı Eski Yunan ve Roma medeniyetine kadar götürülebilmekle (van der Auwera-Aguilar, 2016: 16-17) birlikte konunun bu dönemde çok fazla yaygınlaşmadığı görülür. Günümüzde ise durum bunun tam zıddı bir görünüm arz eder. Çünkü günümüzde konu, kişisiz yapılar (impersonal construction) adlandırmasıyla anlam bilim ve dil yapıları çerçevesinde daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır (bk. Malchukov-Siewierska, 2011; Mohr, 2005). Daha çok Batıda ve Batı dillerine yönelik yapılan bu çalışmalarda kişisiz cümlelere, çeşitlerine, kullanım alanlarına, kişisiz cümlelerdeki öznelerin özelliklerine ve yer yer de kişisiz cümlelerin kiplik ilişkisine değinildiği görülür (Siewierska-Malchukov, 2011; Mohr, 2005; Esposito, 2012; Drapeau, 2011; Chen, 2000). Türkçenin ise kişisiz yapılar açısından zengin bir kullanımının olmasına karşılık dünyadaki bu çalışmalar içerisinde hak ettiği yeri aldığı söylenemez. Yapılan alan yazını taramaları da bu tespiti doğrular niteliktedir. Çalışmamız da Türkiye Türkçesinde gözlemlenen birkaç kişisiz yapıya yer vererek bu boşluğa küçük bir katkı sunmak için hazırlanmak istenmiştir. Konu çerçevesinde seçilen yapılar da biçim ve sözcük anlamları gereklilik ve yükümlülük aktaran -mALI ve -mAk gerek birimleri oluşturulmuş ve yüzey yapıda öznenin kim olduğuna dair herhangi bir bilgi içermeyen, ama derin yapıda [+canlı] ve [+insan] özelliği gerektiren özneleri olan olumlu cümlelerdir. Bu sınırlandırmaya konunun kapsamı ve makale sınırları düşünülerek gidilmiştir. Türkçede kişisiz kullanımları olan iki birimin seçilmesine de çeşitli makale, kitap ve tezlerde onların kişisiz özelliklerine kısmen değinilmesi etki etmiştir. Çalışma sonuçlarıyla dünya kiplik çalışmaları alan yazınına Türkçeden örnekler sunulması ve bu alanla ilgili yapılacak çalışmalara dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ilgili sonuçların kişisiz yapıların kiplikle ilişkisi ve kullanım alanlarının ortaya çıkarılmasına da katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmanın malzemelerini, Türkiye Türkçesinde ilgili birimlerle oluşturulmuş sözlü ve yazılı materyaller oluşturmaktadır. Elde edilen malzemeler, birimlerin geldiği yapılara göre sınıflandırılmış ve kişisiz yapıdaki birimlerin kullanım yerleri ve aktardıkları kiplik anlamlar açısından da alt sınıflara ayrılarak incelenmiştir.

1. Dünya Dilleri ve Türkçede Kişisiz Yapıya Kısa Bir Bakış

1. 1. Dünya Dillerinde Kişisiz Yapıya Kısa Bir Bakış

Önermelerde kişinin olmaması, tarihsel süreç içerisinde kişisiz kipten (impersonal mood) kişisiz yapıya (impersonal construction) uzanan bir çizgide ele alınmış, tartışılmış ve incelenmiştir.

Kişisiz kip tartışmalarının kiplik tartışmalarına kadar uzandığı söylenebilir. Çünkü kişisiz kip tartışmaları veya önermelerin kişisiz olma durumuyla ilgili tartışmalar da Antik Yunan'da başlamış ve oradan Roma'ya kadar uzanmıştır. Antik Yunan'daki kiplik geleneği Latinceye uygulanmıştır. Latince de kip, anlamsal olan ve anlamsal olmayan olmak üzere iki temel alt başlık altında sınıflandırılmıştır. Anlamsal çeşitleriyle ilgili fikir Priscian'a (6. yüzyıl, Konstantinopolis) göre Appolonius'a aittir. Priscian da Appolinus ve Dionysius gibi kipi, bildirme (indicative, Priscian'da indicativus ya da definitivus), emir (imperative Priscian'da imperativus), istek (optative, Priscian'da optativus), dilek (subjunctive, Priscian'da subjunctivus) ve mastarı (infinitive, Priscian'da infinitivus) kabul etmiştir. Anlamsal olmayan kip ayrımı içerisinde kişisiz kip

(impersonal mood) ayrımı yapılmış ve Nuchelmans'a göre Marius Victorinus da bu kiple beraber, diğer dokuz kipi, kip çeşitleri olarak kabul etmiştir (van der Auwera & Plungian, 2016: 5-7). Görüldüğü gibi kişisiz kip (impersonal mood), Priscian'a ve Marius Victorinus'a göre kip çeşitlerinden biridir ve anlamsal olmayan kip çeşitlerine girer.

Kişisiz yapı (impersonal construction), önermelerde kişinin olmaması, alışılmış veya kural olarak (canonical) var olan öznenin/şahsın, cümlede, ya üstü kapalı yer alması veya tamamen gizlenmesi durumudur. Bu durum, işi yapandan, isimden, konuya ait durumlardan, nesneden ve dolaylı anlatımlar gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir. Cümlede açıkça belirtilmeyen, ona dair bir işaret ve gönderimi bulunmayan özne, sözcüklerle, zamirlerle veya tüm yapıyla sunulabilir (Siewierska, 2011: 57-59; Drapeau, 2011: 489-490).

Creissels'e göre kişisiz yapılar (impersonal constructions), Avrupa dillerinin cümle betimlemelerinin önemli bir boyutunu oluştururlar. Benzer yapılar dünyanın çeşitli bölgelerinde konuşulan ve farklı dil ailelerinin üyeleri olan dillerde de bulunmaktadır. Dillerde yüklem yapılarında genel bir kural olarak özne bulunur. Cümlede alışla gelen bir öznenin bulunmaması veya yüklemde bunun gösterilmemesi, geleneksel gramerciler tarafından kişisiz (impersonal) terimiyle karşılanır. Creissels ilgili çalışmasında, tartışılan ve ortaya konulan kişisiz yapıları sınıflandırmaya çalışmıştır. Ona göre bu yapılar temelde basit kişisiz yapılar (simple impersonal constructions); özel kişisiz yapılar (special impersonal constructions); örtülü/gizlenmiş kişisiz yapılar (covert impersonal constructions) olmak üzere üçe ayrılır ve sırasıyla işlevsel tipler, işaretli basit kişisiz yapılar, öznesi yitmiş/özne engeli bulunan basit kişisiz yapılar; kullanımsal kişisiz yapılar, sözcük-semantic yapıda olan kişisizler; fonksiyonu engellenmiş bir geçişli öznesi olan örtülü kişisizler, pragmatik örtük kişisizler, duysal örtük kişisizler, aitlik gösteren yapılarla oluşturulmuş kişisizler çeşitlerinden oluşur. Bunlar da kendi içinde alt birimlere ayrılarak cümle veya cümlelerle örneklendirilmiştir. Böyle bir sınıflandırmayı içeren çalışma orijinal adlandırılmaları ve örnekleriyle tabloya uyarlanarak aşağıda gösterilmeye çalışılmıştır:

Tablo 1: Kişisiz Yapıyla İlgili Creissels'in Sınıflandırma Denemesinden Yapılan Uyarılma¹

Kişisiz Yapılar	Çeşitleri	Her Bir Çeşidin Alt Sınıfı	Örnekleri
Basit Kişisiz Yapılar (Simple impersonal constructions)	İşlevsel tipler (Functional types of simple impersonal constructions)	3. kişiyi içeren tipler (Types of arbitrary reading)	Biri kapıya vuruyor (Someone is knocking at the door); Burada biri deniz ürünleri yemiştir (Here someone has eaten seafood). İspanya'da onlar İspanyolca konuşur (In Spain they speak Spanish). Avluda bir motosiklet bulunmuş (A motorbike has been found in the courtyard). Onlar yeniden KDV'yi yükselttiler (They raised the VAT again).
		Kabul edilmiş konu hakkında anlamsal sınırlandırma (Semantic restrictions on the understood subject)	İspanya'da İspanyolca konuşulur (In Spain Spanish is spoken).
	İşaretsiz Basit Kişisiz Yapılar (Unmarked simple)	-	Dün insanlar masada dans ediyordu (Yesterday people were dancing on the table).

¹ Creissels'in (Creissels, 2008) açıklamaları ve örneklerinden uyarlanmıştır.

	impersonal constructions)		Burada rahatlıkla oturulabilir (One can sit comfortably here). Bir şey motora vuruyor (Something is knocking in the motor.) Kimse yüzemez (One can't swim). Sigara içilir mi? (May one smoke?)
	İşaretili Basit Kişisiz Yapılar (Marked simple impersonal constructions)	Kişisiz Dönüşlü Eylemler (Impersonal reflexives)	Hırsızlar bulundu (The thieves met.). Hırsızlar bulundu (The thieves were found). Polis hırsızı buldu (The policeman found the thieves).
		Kişisiz Edilgen Eylemler (Impersonal passives)	Bir karar alındı (It was taken a decision). Birkaç inek satıldı (Some cows have been bought.).
		Özel eylem biçimlerini içeren basit kişisizler (Simple impersonals involving specific verb forms)	Burada Almanca konuşulur (German is spoken here.). Burada dans ediyordu (There was dancing here.). Biri bağırıyor (Somebody is screaming.). Biri burada vodka içiyor (One drinks vodka here). Yemek yenildikten sonra tartışmaya başladılar (Having finished the meal, they began the discussion). Çocuk çığlık atıyor (The child is screaming.). İnsanlar aç (People are hungry). Çocuk aç (The child is hungry.). Dağ dumanlanıyor (The mountain is smoking.). Bir şeyin dumanı tütüyor (Something is smoking.).
		Kişisizlik İşaretleyleyicilerinin kaynağı (The origin of impersonal markers: Impersonal pronoun→impersonal markers)	Elbiseler ödünç alınmaz (One does not lend on's clothes.). Biri burada şapkasını unutmuş (Someone has forgotten a hat here.).
		Öznesi yitmiş veözne engeli bulunan basit kişisiz yapılar (Subject blocking and subject demotion in simple impersonal constructions)	Duvar yıldırımından yıkıldı (The wall was destroyed by a thunderbolt.) Mutfakta birçok insan sigara içiyordu (There was smoking by many people in the kitchen) Avcı çocuğu çağırdı (The hunter called the child.). Pazar günü vaaz verilecek (There will be preaching Sunday (by the Elwyn Davies.).
Özel kişisiz yapılar	Edim bilimsel kişisiz yapılar	-	Bir kadın gelecek (A woman will come / It will come a woman/ There will be a woman coming).

(Special impersonal constructions)	(Pragmatic impersonals)		Cevap gelmedi ('The answer did not come/ No answer came). Üç koyun kaçtı (Three sheep escaped).
	Sözcük-Semantik Yapısında Olan Kişisizler (Lexico-semantic impersonals)	Yalnızca kişisiz yapıyla kullanılan eylemler (Verbs occurring in impersonal constructions only)	Bu kitaplara ihtiyaç hissediyorum (I need these books). Bu kitaplardan yoksunum (I lack these books).
		Geçişli sahip olma eylemini içeren varoluşsal kişisizler (Existential impersonals involving a transitive verb of possession)	Pek çok kitap var (There are many books). Bir at var (There is a horse). Bir atı var (S/he has a horse). Öğrenvinin pek çok kitabı var (The pupil has many books). (Evde) Çok gürültü var (There is a lot of noise (in the house)).
		Meteorolojik olaylarla ilgili kişisiz yapılar (Meteorological impersonals)	Hava soğuk (It's cold). (Diğer örnekler, yer (place), yeryüzü (earth), gökyüzü (sky), dünya (world), gün (day)).
		Duyusal kişisizler (Affective impersonals)	Başım ağrıyor (My head hurts me). Üşüdüm (I was cold). Üşüyorum (I am cold). Arun'dan hoşlanırım (I like Arun). Bana yumruk attın (You punched me).
		Kipsel kişisizler	Uyuyamam (I cannot sleep). Gitmelisin (You must go). Gelebilirim (I can come). Eti yemeni istiyorum (I want/desire to eat meat.).
		Yan cümleyle şartlanmış kişisiz yapılar	Güneş bulutların arasından belirdi (The sun appeared through the clouds). Çocuğun yalan söylediği ortaya çıktı (It turned out that the child was lying).
		Diğer	İzlandacadaki svipa "to resemble" eylemi buna örnektir.
Örtülü kişisiz yapılar (Covert impersonal constructions)	Fonksiyonu engellenmiş bir geçişli öznesi olan örtülü kişisizler (Covert impersonals with a transitive subject blocking function)	-	İşe başlamadan önce gazeteler okunur (One reads the newspaper before starting to work.) Seçmenlere rüşvet vermek kolaydır (Voters are easy to bribe). Oylar bu gece sayılır (The votes are counted tonight /One counts the votes tonight.). Sınıflandırdıktan sonra kitaplar raflandır/ Biri sınıflandırdıktan sonra kitapları raflara yerleştirir (One shelves the books after having classified them').

	Edim bilimsel örtük kişisizler (Pragmatic covert impersonals)	-	Bazı Macar mülteciler ülkede kaldı (Some Hungarian refugees remained in the country.) Çalışma izni aldıktan sonra bazı Macar mülteciler ülkede kaldı (Having obtained work permits, some Hungarian refugees remained in the country).
	Duyusal eylemlerle oluşan örtük kişisizler (Affective covert impersonals)	-	The lads lack food (Gençler yiyecekten yoksun.). Onun onlardan hoşlandığını biliyorum (I know that he likes them.)
	Aitlik yapısına sahip kişisizler (Possessive constructions with an oblique NP representing the possessor)	-	Param var (I have money).
	Datif eki almış ettirgen olmayan yapılarda (kişisizler) (Dative anticausative constructions)		Gözlük kırıldı (The glasses broke.). Maria'nın gözlükleri kırıldı (Maria's glasses broke.).

Tablo 1’de görülen örnek cümlelerle ilgili Creissels’in açıklamaları şöyledir:

Creissels’e göre her dilde bulunan üçüncü şahıslar, biri, bir şey gibi zamirler ile bir belgisiz sıfatı, kişisiz özelliktedir ve herkes veya her durum için genelleme yapılabilecek keyfi yorumlarda bulunmayı sağlayacak ifade imkânları sunar. Ancak bunun ne olduğu veya kim olduğuna dair kesin bir şey söylenemez. Biri kapıyı vuruyor cümlesinde biri, bilinen bir kişiyi işaretlemeyiz. Yine Onlar yeniden KDV’yi yükselttiler cümlesinde KDV’yi yükseltenler kişiler olsa da onların kim oldukları belli değildir. Avluda bir motosiklet bulunmuş cümlesindeki bir, bulunan nesnenin neye benzediği veya kime ait olduğu konusunda herhangi bir bilgi içermediği gibi kişi özelliğinde de değildir.

İspanya’da İspanyolca konuşulur cümlesinde bir genelleme vardır ama dili konuşanlarla ilgili kişi bilgisi bulunmaz. Bu yönüyle genellemeli ifadeler belli bir kişiye işaret etmediği için kişisiz yapı içerisinde yer alır.

Burada rahatlıkla oturulabilir; kimse yüzemez gibi cümleler de kim oldukları bilinmeyen, ama herkesi içine alan kişisiz yapılar vardır. Bu yapılarda dile getirilmese de kişiler bulunmaktadır.

Hırsızlar bulundu; Polis hırsız buldu; Bir karar alındı cümlelerinde de hırsızlar ve polis sözcükleri kişileri sınırlandırmaktadır, ama onlar da belirsizliklere sahiptir. Creissels’e göre bu cümlelerdeki eylemler kişisiz dönüşlü eylemlerdir ve kişisiz özelliktedir. Bu eylemlerle kurulmuş yapıda kişisiz edilgenlik ile dönüşlülük arasındaki fark belirsizdir.

Konuşulmak, dans etmek, içmek, tartışmaya başlamak, çılgılık atmak, aç olmak, dumanlanmak, sigara içmek eylemleriyle kişisiz yapılar ortaya çıkar. Dans etmek eylemi, Ayşe dans ediyor cümlesinde belli bir kişiyi içerirken Biri dans ediyor gibi bir cümlede de belli olmayan bir kişiyi içerebilen cümleler kurulmasını sağlar.

Kişisiz işaretleyicilerin kaynağıyla ilgili görüşler arasında kişisiz zamirlerin (biri, birisi gibi) kişisiz işaret oluşturma olanağı vardır. Bunlar Fransızca ve Bantu dillerinden Lundadan örneklenilmektedir.

Duvar yıldırımından yıkılmış; Mutfakta birçok insan sigara içiyordu; Avcı çocuğu çağırdı cümlelerinde özneler gizlenmiştir. Bunlar edilgen kişisizlerden bazı farklara sahiptir. Bu örneklerdeki cümlelerde avcı, birçok insan, yıldırım gibi özneler sınırlandırılmışlardır. Avcı çocuğu çağırdı cümlesi derin yapıda çocuğun avcı tarafından çağrıldığı vardır.

Edim bilimsel düzlemde ortaya çıkan kişisiz yapılar da vardır. Cevap gelmedi; Bir kadın gelecek gibi cümleler bunlara örnektir. Edim bilimsel kişisizler, geçişsiz eylemlerle ortaya çıkar ve varoluşsal ya da cümle odağında bulunan durumun öne çıkmasını sağlar. Bu cümlelerde bir anlamda işi yapana değil, eyleme odaklanılmaktadır, denilebilir.

Sözcük-semantik özellikte olan kişisizler, ya eylemlerin içerdiği olası yapılar ya da onları gerçekleştirmek için kodlanan öznelerle yönelik imalarla ilgilenir. Aşağıda açıklanacağı üzere altı alt birimden oluşur:

İhtiyaç hissetmek, yoksun olmak gibi eylemler kişisiz yapılar oluştururlar. Fransızcada falloir “to need” eylemi kişilerle çekimlenmez. Ancak Fransanın bazı bölgelerinde yaşayan Romanların konuştukları Occitan dilinde bu eylemler Fransızcadan farklı olarak yapay özneler (dummy subjects) içermezler.

Sahip olma eylemleri de kişisiz yapı içerirler. Pek çok kitap var cümlesindeki pek çok kitap öznesi kişisizdir. Bu özellik çoğu dilde vardır.

Meteorolojik olaylar dillerde en yaygın bir şekilde kişisiz yapı oluşturan öğelerdir. Hava soğuk cümlesinde özne havadır. Ancak bu kişi değildir.

Duyusal eylemler de kişisiz cümleler kurulmasını sağlar. Başım ağrıyor; Soğuk aldım cümlelerinin özneleri kişi içermez. Bunların ağrımak, soğuk almak duyu eylemleriyle ilgisi vardır. Duyusal eylemlerle meteorolojik olaylarla oluşturulan kişisiz yapılar birbirlerine çok benzer. Onlar arasındaki tek fark deneyimleyiciye sahip bir ad öbeğine sahip olmasıdır. Soğuk aldım cümlesinde onu deneyimleyen belirsiz kişi yani ad öbeği varken; hava soğukta ise bu yoktur.

Uyuyamam; Gitmelisin cümlelerinde de kipsel kişisizler vardır. Bu kipsel eylemleri diğer eylemlerden ayıran özellik bunların gönüllülük ya da zorunluluk işaretlemeleridir.

Kişisizlik, yan cümle veya yan cümleyle sınırlandırılmış yapılarda da görülebilir. Güneş bulutların arasından çıktı; Çocuğun yalan söylediği ortaya çıktı cümlelerinde yer alan güneş ve çocuğun yalan söylemesi, kişisiz öznelere örnektir.

Rüşvet vermek ve okumak eylemi geçişli eylemlerdir ve özne ve nesne alabilirler. Ancak bunların bazı durumlarda geçişlilik özelliği engellenir. Bu nedenle Gazeteler okunur cümlesinde okuyan kişi belli değildir. Rüşvet vermek kolaydır cümlesinde de rüşvet vermek eyleminin geçişliliği engellenmiş ve seçmenlere öznesi kişisiz bir özellik göstermiştir.

Edim bilimsel düzlemde de özneler örtük hâle getirilebilir. Bazı Macar mülteciler, Macar mülteciler gibi özneler kişisizliğe sahiptir ve bunların kim oldukları belli değildir.

Duyusal eylemler kişilerin gizlenmesinde rol üstlenebilirler. Gençler/çocuklar yiyecekten yoksun; Onun onlardan hoşlandığını biliyorum cümlelerinde yer alan yoksun olmak, hoşlanmak eylemleri bunlardan birkaçıdır. Çocuklar, gençler, ben, o belirsiz ve yapay özneler (dummy subjects) sahiptir.

Aitlik eki almış sözcükler de kişisizlik içerir. Param var cümlesinde yer alan param öznesi kişisizdir.

Birkaç Slav ve Romen dilleriyle, Yunanca ve Arnavutça datif eki almış ettirgen olmayan yapılar işaretler. Bu yapılardaki eylemlerin gönüllü olarak yapılmadığı anlaşılır. Maria'nın gözlüklerinin kırılması istem dışı olmuştur.

Creissels çalışmasında bu örnekleri verdikten sonra özel kişisiz yapıların yapay özneler (dummy subjects); diğerlerinin ise alışılmışın dışında olan özneleri (non-canonical subjects) içerdiklerini vurgular (Creissels, 2008: 1-30). Tablodaki ifadelerden ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Creissels'in kişisiz yapılarla ilgili sınıflandırma denemesinin Türkçeye uyarlanması ihtiyacı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Malchukov- Siewierska'nın kişisiz yapıyla ilgili çalışmalardan yaptıkları değerlendirmelere göre cümlede kişinin olmaması durumu genel olarak dörde ayrılır. Bunlar,

- Cümlede yer almayan, ama bir delili bulunan kişisizler;
- Alışılmış cümle özellikleri içerisinde gösterilmeyen kişiler;
- Eylemde bir işareti olmayan veya olsa bile anlam olarak bir kişi içermeyen kişisizler. Bu tür kişisiz cümlelerde kişiye işaret eden birim, bir kişiyi gösteriyor gibi gözükmeyle birlikte aslında bir kişiye sahip olmayan kişisiz özellikler (tamamlayıcı özne "expletive subject" (mümkündür, olasıdır, gereklidir gibi));
- Kişiye dair hiçbir işareti olmayan kişisizler.

Kişisiz ifadeler, meteorolojik olguları, duyguların ve hassasiyetlerin ifadelerini, ihtiyaçları, ihtimalleri ve modaliteleri, varoluşsal veya akıl ile kavranır durumları da içerirler. Yine bu ifadeler neden bildirmeden öznenin yaptığı işten etkilenen cümlelerde (Vazo kırıldı gibi); bir eylemin isimleşmesi (kampta dolaşma (faaliyet)) gibi yapılarda da kendilerini gösterebilmektedir (Malchukov & Siewierska, 2011: 1-2).

Fisher da bazı eylemlerin kişisiz özellikte olduğuna dikkat çekmiş ve bunları kişisiz eylemler (impersonal verbs) olarak adlandırmıştır. Kişisiz eylemler (impersonal verbs), ortak bir anlam çekirdeğine sahip eylemlerdir ve bir amaç içeren fiziksel, bilişsel/zihinsel deneyimlerin aktarılmasına aracı olurlar. Bu deneyimler, bir deneyimci ve bir kaynağı/nedeni içerir. Kişisiz yapılar (impersonal constructions) ise bir dilgisel öznenin cümlede eksik olduğu yapılardır ve daima üçüncü kişide bulunur. Buradaki kişi ifadede bir zıtlık oluşturmakla birlikte bu öznenin kim olduğu belli değildir. Bundan dolayı bu yapılar, bir öznesi varmış gibi görüldüğü için yanıltıcı terimiyle de adlandırılır (misleading term) (C.M. Fisher & C.van Der Leek, 1983: 346-347).

Faurie, bazı okyanus dillerinde (Kanak ve Polinezya) kişisiz yapıları incelemiş ve bu dillerde şu kişisiz yapıları ortaya çıkarmıştır:

- Kişiye dair hiçbir kanıtı bulunmayan olgulara, meteorolojik olaylara ve geçici durumlara yönelik kişisiz cümleler: Hava yağmurludur/rüzgârlıdır; sabah oldu; deprem/karanlık oldu; sel geri çekilmiştir; gece düşüyor; yağmur yağıyor; yağmur yağar; güneş doğuyor; karanlık oldu gibi.
- Öznesi bulunan ama o da yapay veya göstermelik olan kişisiz cümleler: Mümkündür; yeterlidir; onların bu kitabı okuması imkânsızdır; onun benimle gelmesi mümkün müdür; onların evine benziyor gibi.
- Değişken veya değişmeye eğilimli eylemlerde (iki yapıya veya eke sahip eylemler demektir) görülen kişisiz cümleler;

a) Geçişsiz eylemlerle kullanılan ve seçimlik özellik sergileyen kişisiz cümleler: Hava çok soğuktu (kişisiz) (krş. Ben soğugum (göndergesel özneli)); Uzun zaman oldu (krş. O uzun zamandır

buradadır); Henüz bitmedi (krş. Evimiz bitti); Yağmur yağıyor (krş. Onun yeri yağmurla kaplandı) gibi;

b) Geçişli veya geçişsiz olarak işletilebilen eylemlerle oluşturulmuş kişisiz cümleler: Pirinç tuzlu (krş. Pirinci tuzluyorum); sepet boş (krş. Sepeti boşaltıyorum);

- Neden sonuç içeren (Oblique marked agents) bazı durumlarda kişisiz cümleler: Rüzgar kapıyı kapattı (krş. Birisi kapıyı kapattı); örgü katlandı (krş. kadın tekstil ağacı yapraklarını katladı); rüzgardan dolayı ateş söndü; rüzgar ateşi söndürdü (krş. çocuk ateşi söndürdü);

- Sıfır artgönderimli yani öznesi bir ima/işaret için kullanılan kişisiz cümleler: Biri görebilir; biri toprağı sürüyor; gece karanlığı onu yakaladı; biri öldürmüş; birisi bir şey kesiyor; balçık Hindistan cevizini kesiyor/Birisi Hindistan cevizini kesiyor;

- Kişisiz zamirleri içeren kişisiz cümleler: Bu adama kızgınlım; birileri fikrini değiştirdi gibi (Faurie, 2011: 582-606).

Fin Ugor dillerinden olan Komi dilindeki kişisiz yapılar üzerinde yapmış olduğu sınıflandırmasında Gulyás, yapısal ve işlevsel ölçütler kullanmaya çalışmış, bir etken/bir kılıcı tabanlı kişisizler üzerinde durmuştur. Bunları da, ayrıntılı birimlerden oluşanlar, indirgenmiş birimlerden oluşanlar, ayrıntısız ve indirgenmemiş birimlerden oluşanlar şeklinde temelde üçe ayırmıştır. Bunların da her birini alt dallara göre incelemiştir. Bunlar aşağıda verilmiştir:

- Ayrıntılı birimlerden oluşanlar

1. Belgisiz zamirlerden oluşan yapılar

Kinke guşeník kerku-as pir-e noş çele-ni (Someone enters the house silently and they fall silent/Biri sessizce eve girer ve onlar suskunlaşırlar.).

Kodke ez kused bi-se (Somebody did not switch off the light/Biri lanbayı kapatmadı.).

2. Genel isim yapıları

Ot'ir čeka vovl-e-ni taće (People often come here/İnsanlar sıklıkla buraya gelir.).

Jez-is teng bur-en lid'd'e-ni (People consider you good/İnsanlar seni iyi bilir.).

3. Kişisiz 3. Şahıslar

Kam dor-iş mu sue-ni Kommu-en (The land nearby Kama is called Komi land/Kama yakınlarındaki toprak Komi diye adlandırılır.).

Mij juliş eni on šorñitni (People speak about everything nowadays/İnsanlar bugünlerde her şey hakkında konuşuyorlar.).

4. Yarı ettirgen yapılar

Zonka-es kin-t-e (The boy is freezing=[Something] makes the boy freeze/Delikanlı donuyor=[Bir şey] delikanlıyı donduruyor.).

Zon-se kize-d-e (The boy is coughing=[Something] makes the boy cough/Delikanlı öksürüyor=[Bir şey] delikanlıyı öksürtüyor.).

- İndirgenmiş birimlerden oluşanlar

Bu birimler, sezgiler (sensations), duygular (emotions), ihtiyaçlar (need), olasılıklar (potentials) içerikli özneleri kapsar.

1. Kipsel Yapılar

Menim kol-e mun-ni (I must go/Gitmeliyim.).

Sili poze ju-ni alkogol ((S)he may drink spirits/O alkol tüketebilir.).

2. Sıfatlardan Oluşan Yapılar

Zonka-le umel (The boy feels sick/Delikanlı hasta.).

Zonm-is-li hot (The boy is hot/Delikanlı ateşlidir.).

3. Dönüşlü Yapılar

Hem dönüşlü hem de sonuç içeren yapılar gramerde kişisizler olarak adlandırılır. Bu yapılardaki temel fonksiyon anlık olayları işaretlemektir.

Dir menam vetliś-ś-is (I was in a hurry for a long time/Uzun zamandır acelem vardı.).

4. Sonuç İçeren Yapılar

Menam kesj-ema ([Finally] I promised it/[Sonunda] Söz verdim.).

• Ayrıntılı birimler ve indirgenmemiş birimlerden oluşanlar,

Bu kişisiz yapılar kişisiz edilgen ve meteorolojik eylemleri içerir.

1. Araç Olan Yapılar

Tel-en nebet-is kriša (The roof was carried away by the wind/Rüzgâr çatıyı uzaklara uçurdu.).

Limj-en kut-is tirt-ni (Everything began to be covered by snow/Her şey karla kaplanmaya başladı.).

2. Dönüşlü (Sıfır) Yapılar

Gožem-in šiv-ś-e ov-ś-e ([People] sing and live [well] in summer/İnsanlar yazları iyi vakit geçirir ve şarkı söylerler).

3. Hava Durumu Eylemleri

Virdale (It is lightning/Şimşek çakıyor.).

Gimale (The sky is thundering/Gök gürültüyor.).

4. Kişisiz Edilgenler

Esten veral-ema-ś (There was hunting here=Someone has hunted here/Burada avlanılır=Biri burada avlanmaktadır.).

Tani veli vetlivl-ema (Someone has walked here/Burada yürünmüş.). (Gulyás, 2013: 32-43).

Chol'e göre kipsel birimler kişili veya kişisiz yapıda olabilir. Kişiye sahip olanlar, bir kişiye, cinse ve kişi yerine geçebilecek öğelere sahiptir. Kişisiz kipsel birimler ise kişiye sahip değildir. Buna göre aşağıdaki a ve b'deki cümleler kişiye sahip bir yapıda, diğerleri ise kişisizdirler:

a. On mozet obedat doma (He can have dinner at home/O evde akşam yemeği yiyebilir.)

b. Dna doltna obedat doma (She must have dinner at home/O evde akşam yemeği yemelidir.).

a ve b örneklerinde görüleceği gibi he ve she derin yapıda bilinen belli bir kişiyi işaretler. Bu nedenle tekil üçüncü kişi zamiri bu cümlede kipsel bir eylemin kişiye sahip öznesidir.

c. Emu mozno obedat' doma (It is possible for him to have dinner at home/Onun akşam yemeğini evde yemesi mümkündür.).

ç. Emu nel'zja obedat' doma (It is impossible for him to have dinner at home/Onun akşam yemeğini evde yemesi imkansızdır.).

d. Tebe nutoo obadat' doma (You have to have dinner at home/Akşam yemeğinizi evde yemek zorundasınız.).

e. Tebe ne nado obadat' doma (You don't have to have dinner at home/Akşam yemeğinizi evde yemek zorunda değilsiniz.).

c ve ç cümlelerinde mümkün ve imkansız kipsel birimlerinin özneleri onun akşam yemeğini evde yemesidir. Bu özne kişiye sahip değildir. Yine d ve e cümlelerinde ise you, bilinmeyen bir kişiye işaret eder (Chol, 1994: 198).

Legendre, 1987 yılında bildiri olarak sunduğu ve 1990 yılında makale olarak yayımladığı makalesinde Fransızcadaki kişisiz yapıları belgisiz zamir olan il çerçevesinde ele alır. Ona göre Fransızcada bulunan il zamiri, etken ve edilgen yapıda iki kişisiz yapı tipi sunar. 1b'de onun etken; 2b'de de edilgen yapıdaki örnekleri görülebilir:

1a. Trois femmes sont arrivées (Three women came/Üç kadın geldi).

1b. Il est arrivé trois femmes (There came three women/Gelen üç kadın vardı.).

2a. Plusieurs terroristes ont été arrêtés à la frontière (Several terrorists were arrested at the border/Sınırdaki birkaç terörist tutuklandı.).

2b. Il a été arrêté plusieurs terroristes à la frontière (There were arrested several terrorists at the border/Sınırdaki tutuklanan birkaç terörist vardı.).

Bu zaminin ergatif olmayan kullanımlarıyla ilgili örnekleri de aşağıda görülebilir:

3a. On a désobéi au capitaine (One disobeyed (to) the captain/Biri yüzbaşıya başkaldırdı.)

3b. Il a été désobéi au capitaine (There was disobeyed (to) the captain/Yüzbaşıya başkaldırıldı.).

4a. On a déjà répondu à ces questions (One has already answered these questions/Biri bu soruları cevapladı.).

4b. Il a déjà été répondu à ces questions (There has already been answered these questions (by several speakers)/(Birkaç konuşmacı tarafından) bu sorular cevaplandırıldı.) (Legendre, 1990: 81-100).

Miyaoka, kişisizliği bildiren eklerine tarihsel bir süreçte ikinci bir değişimle çok anlamlılığa ve kiplik işaretleyicisine dönüşebileceğine vurgu yapmaktadır (akt. Malchukov & Siewierska, 2011: 11). –dır koşacı da bu anlamda Türkçe için örneklenebilir durmaktadır.

Talmy, güç dinamikleri kuramında insansız ve cansız öznelerin arkasında söylenmeyen ama çıkarımsal olan bir agonistin (dolaylı özne) var olduğuna işaret eder (akt. Erk Emeksiz, 2008).

Naeini-Parham, Farsçadaki kişisiz yapıların analiziyle ilgili yaptıkları çalışmalarında kişisiz yapıları sınıflandırmışlardır. Bu çalışmaya göre Farsçadaki kişisiz yapılar ve çeşitleri şöyledir:

- Meteorolojik olaylarla ilgili kişisiz yapılar

a) Hava olaylarıyla ilgili eylemlerin (yapay) özneleri: Bad jüri mibare (It is raining cats and dogs /Gök delinircesine yağmur yağıyor.).

b) Yapay eylemlerden (dummy verbs) oluşan yapılar: Aftab zade ast (The sun has risen/Güneş doğuyor.).

c) Kökteş yapılar (cognate construction): Baran mibare (It rains/Yağmur yağıyor.).

ç) (Dünya, hava, gökyüzü gibi sözcükler ile mitolojik özneleri içeren yarı resmi özneli (semi-formal) yapılar: Khoda barane rahmatash ra bar ma mibarad (God's mercy is rained on us/Allah'ın rahmeti üzerimize olsun.).

- Belirsiz özneli kişisiz yapılar

a) Sıfır zamirlerle (o, onlar gibi) çekimlenmiş eylemler: Miganinja hame tahsil karde hastand (They say all the people are educated here/Tüm kişilerin burada eğitim aldığını söylediler.).

b) Kişisiz zamirlerin kullanımı: Ma montazerim yeki in moshkel ra hal kone (We look forward to somebody solving this problem/Problemin çözülmesini dört gözle bekliyoruz.).

c) Adam, insan, kimse gibi kişisiz sözcükler: Adam bavar nemikone (No one believes it/Kimse buna inanmaz.).

ç) Yardımcı eylemlere sahip kişisizler: Bayad gozast var aft (We must leave everything behind and go away/Her şeyi arkada bırakmalı ve gitmeliyiz.).

- Konu içermeyen özneli kişisiz yapılar

a) İfade edici cümleler: Malum ast ke anhainja budeand (It is clear that they have been here/Onların orada olduğu açıktır.).

- Cansız öznesi olan (inanimate subject) kişisiz yapılar

a) Herhangi bir sözleşmenin olmaması: Namehayike be etmam reside bud ersal shod (The letters which had been finished were sent/Bitirilmiş mektuplar gönderildi.).

• Gönüllülük içermeyen öznelerle sahip kişisiz yapılar: Delam gereft, Ali bimar shod (I feel down, Ali became sick/Alı'nın hasta olduğuna üzüldüm.) (Naeini & Parham, 2016: 20-21).

Polca, Modern İbranice ve Mandarin dilindeki kişisiz özellikleri inceleyen Yan ve Siewierska'nın tespitlerine göre bu dilde kişilerin görünmemesi/bulunmaması yükümlülük kipliği ifadelerinde de vardır:

Trzeba odejśc "necessary to leave"= It is necessary to leave "Ayrılmak gereklidir/lazımdır/lüzumludur";

CARIX le hasbir lo (et ze) "must to explain to-him (ACC it)"= He needs to have it explained ya da It must be explained "Açıklanmalıdır/Açıklanması gerek";

Zhè-zhong qíngkuàng xià yīnggāi jìnkùai líkai "this condition under should immediately leave" = (Lit.) Under this condition, Ø should leave immediately ya da Under this condition, one should leave immediately "Bu durumda hemen ayrılmalıdır ya da Biri bu durumda hemen ayrılmalıdır."

Sıfır zamir+ modal eylemler+ tümleçler (Zero pronoun+modal verb+Complement), Mandarin dilinde çoğunlukla açıklayıcı, eleştirel ve kanıtsal ifadelerde kullanılmaktadır. Yine sıfır zamir, sıklıkla emir gibi kesin ve zorunlu eylemleri ısrarla tavsiye etmek ya da savunmak için de sıklıkla kullanılmaktadır. Emirler tipik olarak sıfır zamirleri içerirken İngilizcede şahsı olmayan edilgen ifadeler, direktifleri ve yönergeleri kibar bir şekilde uygulamak için kullanılır. Buna karşın Mandarin dilinde ise kurallar ve düzenleyici ifadeler sıfır zamir yani öznenin olmamasıyla ifade edilir:

Ödünç verilen kitap ve materyaller zamanında geri verilmelidir ('Borrowed books and materials must be returned on time.') gibi. Bu cümlelerde kitapların zamanında getirilmesi kuralı korku verici bir şekilde istenilmektedir. Öğrenciler, bu durumu akıllarında tutmak durumundadır, aksi takdirde ceza alacaklarını bilirler.

Yine, Vadesi geçmiş ise gecikme ücreti ödemek zorundadır ('If Ø return overdue Ø must pay overdue fee.'). 'cümlesi, kitaplar zamanında geri verilmelidir, (yoksa) geciktirilen her bir kitap için gecikme ücreti alınır anlamına gelir.

Bu cümlelerden ilk cümle edilgen yapıdayken diğer cümle etkilenen eylem yapısına (patient verb construction) sahiptir. Her iki cümlelerin de geri planında bir otorite vardır ve bu otorite gizlenerek anlatılmıştır. Cümleler arasında küçük farklar vardır. Sözelimi şahsı belirtilmeyen edilgen cümlede işten etkilenen "öğrenciler" ifadesi öne çıkar ve muhatap uygulanması gereken kuralla/etkenle açıkça bağlanır. Ancak diğer cümlede bir isteğin sonucunu belirtilir ve yönergedeki anlam herhangi bir muhatap olmaksızın anlatılır. Bu cümlede ayrıca yalnızca kitapların zamanında geri getirilmesi vurgulanmıştır. Her iki yapı da özellikle herhangi birinin suçlanmadan veya savunmaya geçirtmeden kuralların uygulanmasına ve vurgulanmasına yönelik kullanışlı yapılarıdır. Bu yapılar herhangi birini suçlamadan soru sorulmasına da müsaade ederler. Sözelimi,

Kaç el ateş edildiğini bilen var mı? (Anyone know how many shots were fred?)

cümlesinde, konuşur, ateş edilme ortamındaki kişilere hitap eden kişi yani polis memurudur. Böyle bir cümleyle, polis memuru sen veya onlar gibi bir zamir yerine, kişisiz olan ifadeyi, ateş edilme sesinin kim tarafından ve kaç kez yapıldığını her hangi birini suçlamadan sorabilmeyi tercih eder.

Mandarin dilinde kişisizlik, bildirme ve haber cümlelerinde de görülmektedir:

It is reported/said that 75 people died from yesterday's clash. "Çarpışmada 75 kişinin öldüğü bildirilmektedir."

Bu tür yapılarda iddia edilmektedir (claim), say (söylenilmektedir ki) söylenceye göre (rumor) gibi ifadeler kullanılır. Bu tür cümleler de haberin kaynağı kişiyi gizlemek gibi bir amaca ve işleve sahiptir (Yan & Siewierska, 2011: 574-577).

1. 2. Türkiye Türkçesinde Kişisiz Yapıya Kısa Bir Bakış

Batı dillerinde kişisiz olma durumu, impersonal sözcüğüyle karşılanmaktadır. Sözcüğün Türkiye Türkçesinde tarafsız, eylem odaklı ve kişisiz karşılıklarıyla kullanıldığı belirlenmiştir (Çığ, 2010: 135-136; Türkkan, 2008: 12; Kılınç, 2019: 17; Çakır, 2011: 124). Onu tarafsız anlamında kullanan Çığ ve Türkkan, sözcüğe dair herhangi bir açıklama yapmazlarken kavramı, eylem odaklı olarak ele alan Kılınç, onu, edilgen kullanım veya tarafsız anlamı içeren zamir kullanımı, şeklinde açıklamış ve burayı temizlemek fena fikir olmazdı, örneğini vermiştir. Impersonal kavramını impersonal passive tamlamasında kişisiz olarak karşılayan Çakır'ın ise kişisiz edilgen (impersonal passive) için, dün bütün gün kitap okundu, örneğini verdiği görülmüştür (Çığ, 2010: 135; Türkkan, 2008: 11; Kılınç, 2019: 17; Çakır, 2011: 124).

Erk Emeksiz'e göre Sen bu filmi izlemelisin; Ali ne yaptığını biliyor olmalı gibi cümleler, etkendir ve [+insan] seçer ve öznelere, işi yapmada kılıcı rolü üstlenebilmektedir. Bununla birlikte yemek hemen pişmeli, paket akşama kadar eline geçmeli; turizm ve kalkınma yasaları yalnızca yatırımcıları değil, çevreyi de korumalı gibi cümlelerde kılıcı rolü üstlenen dil bilgisel öznelere [-insan] ve [-canlı] özelliktedir. Edilgen çatıda bulunan ve gerçek öznesi gizlenmiş (yani kişisiz) olan bu cümlelerde, doğrudan değil dolaycı kılıcı vardır. Dolaylı kılıcı yani agonist alan cümlelerde, dinleyiciler dünya bilgilerine göre işi yapacak olan [+insan] ve [+canlı] özellikte bir öznenin varlığını anlarlar. Bunun yanında bahar gelmeli ve çiçek açmalı cümlelerine dolaylı ve dolaysız bir kılıcı atanamamaktadır. Bu yüzden bu cümlelerde zorunluluk okuması kapalıdır ve bu cümlelerde ancak baharın gelmesini istiyorum yorumu yapılabilir. Erk Emeksiz ayrıca kişilerin ve kiplik konusunda önermede belirtilen özne veya öznelere, kılıcı yani işin yapıcısı değil, deneyimleyicisi de olabileceğini vurgulamıştır. Bu da -mAll ol- koşulunda görülebilmektedir. Bu da özneye başka rollerin de yüklenebildiğini gösteren ve üzerinde durulması gereken bir tespittir. Ancak buna Erk Emeksiz bir örnek vermemiştir (Erk Emeksiz, 2008: 63-65). Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi

önergelerde öznenin varlığı ve bunun kişilere göre özellikleri kiplik anlamlar için ayrıca değerli unsurlardandır.

Rentzsch'e göre, van der Auwera ve Plungian'ın kullandığı katılımcı terimi, kipsellik tarafından en çok etkilenen varlık veya olası durumu ya da olayı gerçekleştirecek kişi veya nesnedir. Biçimsel bakımdan katılımcı Türk dillerinde yalın (Sen yme amtı köñül-ün-in idmiş kergek); ilgi (Açıklamaları senin yapmış görünmen gerekiyor.); yönelme (Keş boldı, magan ketüv kerek) durumuyla işaretlenebilir. Bu kişiler, anlam bilimsel roller açısından ise kılıcı (agent); etkileyen (patient), deneyimci (experiencer) roller üstlenebilir (Rentzsch, 2013: 132). Onun bahsettiği rollerden etkilenen öznenin, vazo kırıldı, çiçekler dikildi gibi edilgen yapıları cümlelerde olduğu düşünülmektedir. Bu tip cümleler de yüzey yapıda onu gerçekleştireni belli olmayan, ama derin yapıda ise canlı ve insan gerektiren cümlelerdendir. Bundan dolayı, onun ifadesinde yer alan etkilenen (patient) özne veya katılımcı, kişisiz önermeler içerisinde değerlendirilebilecek özellikte görülmektedir.

Göksel-Kerslake, Türkçede gerekliliği, konuşur odaklı zorunluluk (speaker-generated obligation), nesnel gereklilik ve onun gerçekleşmesi (objective necessity and its actualization), gerçekleşmemiş zorunluluk (non-actualized obligation), gerçekleşmiş zorunluluk (actualized obligation) şeklinde dört gruba ayırarak ele alır. Ancak nesnel gerekliliğin hangi yapılarda ortaya çıktığını belirtmez. Yalnızca -mALI biriminin, teklik üçüncü kişide şahıssız anlamda kullanıldığını ifade eder (Göksel & Kerslake 2005: 305-309). Burada -MALI biriminin şahıssız kullanımına (Sütü içmelidir; faturayı ödemelidir gibi) dikkat çekilmesi çalışma konumuz açısından değerli bulunmaktadır.

Johanson'a göre istek, varsayım, olasılık ve gereklilik işaretleyicileri, yalnızca konuşur odaklı değildir. Beğeni uyandıran hususlar, olasılık ya da gereklilik, her zaman konuşurun kendi bakış açısını yansıtmaz, aynı zamanda genel kişisiz/tarafsız duyguları (general impersonal sence) da aktarabilir. Arzu edilir (ki); istenir (ki); talep olunur (ki); akla yatkındır/makuldür (ki); gereklidir (ki); muhtemeldir (ki); olasıdır (ki); kabul edilebilir (ki); izin verilebilir/hoş görülebilir/ müsaade edilebilir (ki) gibi ifadeler bunlara örnektir. Çünkü bu ifadeler, herhangi bir kişinin istekleri, varsayımları ve doğrularından farklı istek, doğru ve gerekliliğe sahiptirler. (Johanson 2009: 494). Johanson, bu ifadelerinde evrensel doğrulardan, isteklerden ve gerekliliklerden bahsetse gerektir. Yine Johanson'a göre kipler, açıkça belirtilmediğinde özellikle eski dillerde, sıklıkla, konuyla ilgili farklı yorumlara açıktır. Konu özel bir göndergeye ya da kişisizliğe (impersonal) de sahip olabilir. Bunun örneklerinden biri modern Türkçede (Türkiye Türkçesi) de bulunmaktadır. Bu da bir kişiye bağlı (personal) veya kişisiz (impersonal) kullanılan -mALI ve gerek birimleridir: gel-meli "he/she/it ought to come"; gel-mek gerektir "It is necessary to come 'one must/should come'" (Johanson, 2009: 495) . Art zamanlı olarak gereklilik kipinin -mIş kergek analitik yapısı, muni bilmiş kergek kullanımında, biri bunu bilmeli ya da bunu öğrenmiş olmalı "one must know (have learnt) this" anlamındadır (Johanson, 2009: 496). -mAk gerek analitik yapısı da yine kişisiz master biçimidir: Bilmek gerek "It is necessary to know; one must know". Bu birimin kişi alması -mA ile olur: Bilmem gerek/lazım gibi. Bu yapı Osmanlı Türkçesinde datifle de kullanılmıştır: Bize bilmek gerek "It is necessary for us to know, we must know". Bu örnekler Sibiry, Tuva, Hakas, Gagauz lehçelerinde de görülmektedir: uzi-rya kerek "uyumalı/one must sleep"; çaya: çorud-ar kerek "mektup göndermek gerek/It is necessary to send a letter"; sorma lazım "Biri sormalı/one must ask" (Johanson, 2009: 496)

Deny'ye göre Türkçede gereklilik kipinin üçüncü kişisi, kişisiz özellik gösteren yapıda olabilir. Bu ifadelerde bildirilen işleri biri veya birileri yapmalıdır, ama onun kim olduğu belli değildir: Şu duvarları yıkamalı; İnsanın kulağına bağırmmamalı gibi. (Deny, 1941: 365-468). Bunlar, Türkçede kişisizlik tartışmalarını 1900'lü yıllara taşıyabilecek tespitler olarak görülmektedir.

Bu örneklerin ve açıklamaların dışında Van der Auvera ve Plungian'da örneklenen ve bir kuram/anlam bilimsel bir harita olarak sunulan görüşlerde özellikle yükümleyici olmayan gereklilik için verdiği örneklerin de Türkçede –mAk gerek ve –(II)mAll birimleriyle karşılanabilir olabileceği ve bunun da konumuz çerçevesinde dile getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Van der Auvera ve Plungian'a göre yükümlülük, katılımcı dışı gereklilik ile katılımcı dışı olanaklılığın yükümleyen özellikteki ifadeleriyle ilgilenir. Bunun dışında kalan, birisini yükümlemeyen, ama katılımcı dışı özellik bildiren hususlar katılımcı dışı gereklilik olarak ele alınır:

To get to the Station, you have to take bus 66. "İstasyona gitmek için 66 numaralı otobüse binmelisin."

Van der Auvera ve Plungian'a göre bu cümle, muhatabı 66 numaralı otobüse binmesi konusunda yükümlemeyen; yalnızca o yöne 66 numaralı otobüsün gitmesi durumuna yönelik gereklilik bildirir. Yükümleyen gereklilikte ise kişiden, sosyal ve ahlakî kurallardan, kişiden kaynaklanan bir zorunluluk vardır ve kişi bunu yapmakla yükümlüdür: John must leave "John ayrılmalıdır" gibi (Van der Auvera & Plungian, 1998: 80). Van der Auvera ve Plungian'ın katılımcı dışı gereklilikte vurguladığı, herhangi bir kişiyi yükümlemeyen ama ilgili konuyla ilgili durumdan (bir çeşit nesnellik) kaynaklı gereklilik bildiren ifadenin Türkçede –mAk gerek ve edilgenlik+–mAll yapısıyla ifade edilebileceği ve bu ifadelerde durumdan kaynaklı gerekliliğin Türkçede daha çok ayırt edilebileceği düşünülmektedir:

Kampüsten çarşıya gitmek için 66 numaralı otobüse binmek gerek./Kampüsten çarşıya gitmek için 66 numaralı otobüse binilmelidir.

Cümlelerinde kampüsten çarşıya ulaşım için 66 numaralı otobüsün kullanılması gerektiği aktarılmakta ve bu konuda kişiler yükümlenmemektedir. Örneklerden de anlaşıldığı gibi van der Auvera ve Plungian, nesnel durumları belirten gerekliliklerle yükümleyen gereklilikleri ayırt tutmuştur. Bu örneklerden yola çıkarak nesnel gerekliliğin ifade edildiği yollardan biri de Türkçe için kişisiz ve edilgen yapılar, iddiasında bulunulabilir. Bu da bizi kişisizliğin bir işlevinin nesnellikle ilişkili olduğu gerçekliğine götürmektedir. Kişi ve kişisizliği, hikâye tahlilinde kullanan Chen, Elliot'un, şairlerin dile getirdiği duyguların, şairlerin değil, tüm kişilerin olduğunu ve bu yüzden edebî ürünlerde bu konulara kişisiz/tarafsız (impersonal) olarak yaklaşmak gerektiğini savunmuş ve şairlerin kişisiz/tarafsız (impersonal) yani tüm insanları içine alan birisi olması lüzumunu iddia etmiştir, ifadesinden sonra Elliot'un teorisini sanatın nesnelliği ve evrenselliğiyle ilişkilendirerek yorumlamıştır (Chen, 2000: 154). Bu da tarafımızca kişisizliğin nesnellikle ilişkilendirilebileceğine dair farklı bir alandan örnek olarak anlamlı bulunmaktadır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi kişisizlik konusu da hâlâ tartışılan bir konudur. Bunda bu konun karmaşık ve ayrı özellik (heterojen) göstermesi de yatmaktadır.

2. İnceleme

2. 1. –mAll Birimi

–mAll birimi, olumlu ve olumsuz cümlelerde kişisi olmayan yükümlülükler işaretleyebilmektedir. Bu cümlelerde –mAll biçim birimi, yüzey yapıda üçüncü kişi görünümünde olmasına karşın belli bir muhataba sahip değildir (krş. Yemek hazır olmalı ile Ayşe ödevini yapmalı). Ancak bu tür cümleler, dil bilimsel öznelere [-canlı] ve [-insan] özellikte olsalar da (Yemek hazır olmalı gibi (bk. Erk Emeksiz, 2008), derin yapıda [+canlı] ve [+insan] gerektirmektedir.

Örnekler:

Kiplik anlamı: Zorunluluk+yükümlülük

İşlevi: Konuşur odaklı olarak planlama yapma, süreci bildirme, işe dikkat çekme

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dIr)

1a. Yemek hemen hazır olmalı.

1b. Hediye akşama kadar eline geçmeli.

1c. Davetliler saat beşte orda olmalılar.

cümlelerinde yemeğin hazır olması, hediyenin yerine ulaşması ve davetlilerin ilgili yerde bulunmasını gerçekleştirecek kişi veya kişiler, belli değildir. Ancak eylemde belirtilen işin yerine getirilmesi için onları yapacak birileri gerekmektedir. Bu cümleler, işi yapacakları gizleyerek yapılması gereken işleri ön plana çıkarmayı sağlamıştır. Yine onlar, ilgili konuda görevli olan kişilerin tamamını sorumlu tutacak şekilde mesajı muhataba aktarmıştır.

Örnek cümlelerdeki zorunluluk öznenen değil, konuşturdan yani dışarıdan kaynaklanır.

Cümlelerdeki özneler de kurumsal kişi olabilir veya olamazlar. Bunları kesin bilebilmek zor olsa da dünya bilgisine göre 1b ve 1c'deki öznelerin kurumsal olacağı tahmin edilebilir. Yine bu cümlelerde işi gerçekleştirecek özneler, anlamsal olarak sınırlandırılmıştır. Bir başka ifadeyle sözü geçen görevler, evrensel olarak herkesi değil, yalnızca ilgili konuda görev alacakları bağlamaktadır.

Tekil ve çoğul üçüncü kişiyle kullanılan bu yapıdaki ifadeler –dır koşacıyla da kesinlik ve yükümlülük açısından pekiştirilebilir.

Kiplik anlamı: Gerekliklik+yükümlülük

İşlevi: Konuşurun özne veya öznelerden biri de olduğu durumlarda kurallardan, ahlakî ve sosyal yaptırımlardan kaynaklı olarak sorumlulukların gerçekleştirilmesi gereken sürenin azaldığını belirtme

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dIr)

2a. Akşam oluyor, yemekleri hazırlamalı.

2b. Bayramdan önce, evi temizlemeli.

cümlelerinde özne veya öznelerden biri olan, ama bilinmeyen konuşur, sorumlulukların yerine getirilmesi için zamanın azaldığını ve işin gerçekleşmesi gerektiğini aktarmaktadır. Konuşur, dışarıdan kaynaklı bir etkeni, kendi içerisinde yorumlayarak onun yapılmasıyla ilgili gerekliliği kendisi ifade etmektedir. Kişinin kendisinden kaynaklı bu gereklilik (Kerimoğlu, 2011: 88), yükümlleyicidir. –dır'la kesinlik açısından pekiştirilmemektedir.

Kiplik anlamı: Gerekliklik+beklenti+yeterlilik

İşlevi: Uzmanlık alanıyla ilgili bilgilerin kazanılmış olmasını bekleme, eleştirme

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dIr)

3a. Yüksek lisans/ doktora mezunu biri de alıntı yapmayı bilmeli.

3b. (Hasta açısından) Doktor da bunu bilmeli.

örnek cümlelerinde alanla ilgili bilgilerin bilinmesi konusunda evrensel doğruları içeren dışarıdan kaynaklı gereklilikler aktarılır. Konuşur bu yapıyla, uzmanlık alanıyla ilgili bilgileri kazanamamış, bilinmeyen ama anlamsal sınırlamaya dâhil olan özneleri eleştiririr veya beklentisini aktarır.

Kiplik anlamı: Nesnel gereklilik

İşlevi: Evrensel doğruları aktarma

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dIr)

4a. İnsan her zaman doğru söylemelidir.

4b. İnsan her zaman dürüst olmalı.

cümlelerinde de evrensel içerikli doğrular vurgulanarak herkesin yapmaları gereken doğrular aktarılmaktadır. Burada konuşur, özne veya öznelere dâhildir ama bu özneler belirsiz olmasına rağmen anlamsal bir sınırlamaya sahip değildir. –dİr koşacı cümleleri, kesinlik açısından pekiştirmektedir.

Kiplik anlamı: Tahmin

İşlevi: Çıkarımsal akıl yürütme

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dİr)

5a. İçeriye biri girmiş olmalı.

5b. Bu hırsızlığı yapan sınıftan biri olmalı.

5c. Sizi tanıyan biri olmalı.

cümlelerinde biri ve o özneleriyle, işi yapanın bilinmediği, ancak delillerden çıkarım yapılarak [+canlı] ve [+insan] olduğu anlaşılan bir öznenin yer aldığı tahminler çıkarılmaktadır. Bu ifadeler, Creisless'in çıkarımsal özne (inferred existential) adını verdiği özne ve çıkarımlara uygun düşebilecek örneklerdir.

Kiplik anlamı: Gerek olmama

İşlevi: Uzmanlık alanıyla ilgili bilgileri kazanmış olmayı belirtme, tevazu gösterme

Yapı: Eylem Kökü +-mAll(dİr)

6a. (Doktor açısından) Ne yaptık ki? Doktorlar da bunu bilmeli(dİr).

6b. (Mühendisler) Mühendisler de bu kadarını yapmalı ama değil mi?

cümlelerinde konuşur, kim oldukları bilinmeyen, meslektaş olduğu diğer öznelerle de ilgili evrensel doğruları dile getirir. Bu cümleler, tevazu, bu işimizin gereği anlamlarını aktarır ve ilgili eğitimi almış olanların mutlaka bilmesi/edinmesi gereken bilgileri vurgular. –dİr koşacı kesinlik açısından cümleleri pekiştirebilir.

Kiplik anlamı: Nesnel zorunluluk+Yükümlülük

İşlevi: Kurallardan, yaptırımlardan kaynaklı sorumlulukları belirtme

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+-mAll(dİr)

7a. Faturalar ödenmeli(dİr).

7b. Kayıt yenileme günleri takip edilmeli.

cümlelerinde faturaların ödenmesi ve kayıtların yenilenmesi konusunda kurallardan kaynaklı olarak zorunluluk aktarılmaktadır. Bu konuda anlamsal sınırlılık içerisine giren özneler, yani fatura ödemesi gerekenler, kayıt yenileyecek olanların tamamı yükümlenmektedir, ama bunların kim oldukları belli değildir. Faturaların ödenmesi, kayıtların yenilenmesi ayrıca nesnel bir zorunluluktur. Bu zorunluluk –dİr koşacı ile kesinlik açısından pekiştirilmektedir.

Kiplik anlamı: Nesnel Gereklilik

İşlevi: Evrensel doğruları aktarma

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+-mAll(dİr)

8a. Kitap okunmalı(dır).

8b. Doğru söylenmeli.

8c. Dürüst olunmalı.

cümlelerinde de evrensel içerikli doğrular vurgulanarak, kişilere yapmaları gerekenler aktarılmaktadır. Buradaki özneler anlamsal sınırlamaya sahip değildir, bu yüzden herkesi içine alır, ancak onları yükümler. Bu kiplik anlamı –dır koşacı kesinlik açısından kuvvetlendirir.

Kiplik anlamı: Uyarı+Zorunluluk+Yükümlülük

İşlevi: Yönergede yer alan bir kuralı aktarma

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+ -mAll(dIr)

9a. Piyasaya arz edilen her bir adet sigara için azami emisyon seviyeleri 10 miligram zifir, 1 miligram nikotin ve 10 miligram karbon monoksit olmalıdır (Resmi Gazete, 2019: 49).

9b. Siyanür için ruhsat kısıtlamasına gidilmelidir.

9c. Yalnızca damar yoluyla kullanılmalıdır.

cümlelerinde sigara paketinin rengine, biçimine dikkat edeceklerin; sigaradaki karbon monoksit salınımını kontrol edeceklerin; siyanürün ruhsat kısıtlamasını gerçekleştireceklerin ve damar yoluyla kullanacakların kimlikleri bilinmemektedir. Bununla birlikte bu cümleleri söyleyenlerle ilgili anlamsal sınırlandırmalar bulunmaktadır. Buna göre ilk cümlelerin öznesi sigara üretim işiyle uğraşanlar; ikinci cümlelerin öznesi kurumsal kişiler ve son cümlelerin öznesi de sağlık çalışanlarıdır. Kiplik anlamlar –dır koşacıyla pekiştirilmiştir ve güçlü bir yükümlülük içerir.

Kiplik anlamı: Gereklik+Beklenti+yeterlilik

İşlevi: Bilgileri ölçme, yeterli olma seviyesini bilme

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+ -mAll(dIr)

10a. Bu sorunun cevabı da bilinmeli(dır).

10b. Artık bu işlem de yapılmalıdır.

cümlelerinde bilinmeyen özneler, anlamsal olarak sınırlandırılmıştır. Buna göre bu özneler, ilgili bilgilerle donanımlı olabilecek kişilerdir, herkes değildir. Bu anlamı –dır koşacının, kesinlik açısından pekiştirebildiği görülmektedir.

Kiplik anlamı: Zorunluluk+Yükümlülük+Tarif etme

İşlevi: Açıklama yapma, uygulamaya dair ilgili kişilerin tamamını kapsayacak detay bildirme

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+ -mAll(dIr)

11a. Uygulama için 16 no'lu iğne kullanılmalıdır (Pentin La, 2)

11b. Su ilaçtan 2 saat sonra içilmelidir.

11c. Ameliyattan önce yemek yenilmemelidir.

11ç. İlaçtan üç kaşık içilmelidir.

Yukarıdaki cümlelerde, uygulamayı yapacak kişiler belli olmamakla birlikte bu kişiler anlamca sınırlandırılmışlardır. Sırasıyla bu öznelerin sağlık personeli ve hasta oldukları anlaşılmaktadır. Bu özneler, kişisiz yapıdaki bu cümlelerle bilmedikleri bir konuda ilgili ilacı, iğneyi ve uygulamayı yapabilmeleri/gerçekleştirmeleri için bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca örnekteki cümleler, kişisiz anlatılarak ilgili durumdaki herkesi ilgili konuda bağlayıcı kılmışlardır. Yine –dır koşacı kesinlik açısından cümleleri pekiştirmektedir.

Kiplik anlamı: Tavsiye+Gereklilik+Uyarı+Yükümlülük

İşlevi: Yapılmaması durumunda olumsuz sonuçların olabileceği durumlar için öğütler verme, temennilerde bulunma, tecrübelerden kaynaklı tavsiyelerde bulunma

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+ -mAlI(dIr)

12a. Tarım kredileri çiftçiyi korumalı.

12b. Sıcak aylarda bol su içilmelidir.

12c. Rektöre geçmiş olsuna gidilmelidir.

12ç. Sebze ve meyveler bolca yıkanmalıdır.

12e. Harman zamanı hızlı hareket edilmelidir.

12f. Akşam olmadan eve dönülmelidir.

cümlelerde bildirilen işleri yapacak olan kişiler, anlamca sınırlandırılmışlardır, ancak bunların kim oldukları yüzey yapıdan anlaşılamamaktadır. Bu kullanımla –mAlI birimi, genel kuralların, doğruların anlatılmasını sağlamıştır. Cümlelerde derin yapıda güçlü bir gerekliliğin, nezaketle ve nesnel bir şekilde ifade edilmiş olduğu izlenimi doğmaktadır. Buna rağmen muhataplara da eylemin gerçekleştirilmesiyle ilgili mutlak bir yükümlülük hissi verdiği söylenemez. Bu açıdan bu ifadelerde, tavsiyeyle gereklilik ve uyarının, dünya bilgisine göre gereklilik baskın olacak şekilde kesiştiği ve orta dereceli yükümlülük aktardığı, ama zorlayıcı olmadığı söylenebilir.

Kiplik anlamı: Tavsiye+Gereklilik+Yükümlülük

İşlevi: Beğeniyi ve tecrübeyi dile getirerek tavsiyede bulunma, öğütler verme

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+ -mAlI(dIr)

13a. Film mutlaka izlenmelidir.

13b. Türkü muhakak dinlenmelidir.

13c. Bu roman ömründe bir kez okunmalıdır.

Muhatapların dünya bilgisine göre bu cümlelerde güçlü bir gereklilikten ziyade güçlü bir tavsiye bulunmaktadır. Ancak gereklilik buna göre daha zayıf bir şekilde hissettirilmektedir. Söz konusu anlamlar –dIr koşacıyla da kesinlik açısından pekiştirilebilmektedir. Yükümleyicilik de oldukça zayıftır ve yapılmaması durumunda yaptırımı yoktur.

2. 2. –mAk gerek

Rentzsch'e göre kitap okumak gerek ile kitap okuman gerek arasında yükümleyici olup olmama açısından fark bulunmakta ve iki cümle de aynı anlama gelmemektedir. Kitap okumak gerek, cümlesinde kitap okumanın önemi vurgulanarak, evrensel bir değer ve doğru aktarılırken; kitap okuman gerek cümlesinde muhatapın bazı eksikliklerini gidermek için kitap okuması gerektiği vurgulanmakta ve muhatap bu açıdan yükümlenmektedir. Hatırlatmak gerekirse Johanson da –mAk gerek yapısının bu özelliğine vurgu yaparak onun kişi almasının –mA ile olacağını ifade etmiştir (Johanson 2009: 496).

Örnekler:

Kiplik anlamı: Nesnel gereklilik

İşlevi: Evrensel ve ideal olan doğruları, aktiviteleri aktarma

Yapı: Eylem Kökü + -mAk gerek

14a. Kitap okumak gerek.

14b. Tasarruf yapmak gerek.

14c. Sağlığa dikkat etmek gerek.

Kitap okumak gerek, cümlesi kişisiz yapıdadır ve burada doğrudan bir kişi yükümlenmez, eylemin önemi vurgulanır Tasarruf yapmak da evrensel bir geçerliliği olan aktivitedir. Ancak burada da bu eylemin önemi vurgulanmakta ve belli bir kişi yükümlenmemektedir. Sağlığa dikkat etmek gerek cümlesi de sağlığın önemine vurgu yaparak onun korunması gerekliliğini anlatır. Kişisi bulunmamaktadır.

Kiplik anlamı: Tavsiye+Gereklilik+Uyarı+Yükümlülük

İşlevi: Yapılmaması durumunda olumsuz sonuçların olabileceği durumlar için öğütler verme, temennilerde bulunma, tecrübelerden kaynaklı tavsiyelerde bulunma

Yapı: Eylem Kökü +-mAk gerek

15a. Tedbir açısından akşamları dışarı çıkmamak gerek.

15b. Arabayı yağmurlu havada hızlı kullanmamak gerek.

15c. Fazla yağlardan kurtulmak gerek.

15ç. Ameliyattan sonra iyi beslenmek gerek.

cümlelerinde dünya bilgisine göre gerekliliği daha baskın olan bir tavsiye aktarılmıştır (geç saatlerde dışarıya çıkılmaması, yağmurlu havalarda hızlı araç kullanılmaması, fazla yağlardan kurtulunması gibi). Bilinmeyen kişi bu konuda yükümlense de bu yükümlülük, gerçekleştirilmemesi durumunda kişiye müeyyide uygulatacak bir yükümlülük değildir. Ayrıca konuşur, bilinmeyen öznelere de yasaklama olmayacak şekilde de uyarmıştır. Bundan dolayı bu ifadelerde tavsiye, gereklilik, uyarı ve yükümlülüğün keşiştiği görülmektedir.

Kiplik anlamı: Tavsiye+Gereklilik+Yükümlülük

İşlevi: Beğeni ve tecrübeyi dile getirerek tavsiyede bulunma, öğütler verme

Yapı: Eylem Kökü +-mAk gerek

16a. Baleye göndermek gerek.

16b. Karadeniz'i görmek gerek.

16c. Böyle çocukların ellerinden tutmak gerek.

cümlelerinde baleye gönderilecekler, Karadeniz'i görecekler, çocuklara yardım edecekler, fazla belli değildir. Dünya bilgimize göre bunların yapılması tavsiyedir, yapılmaması durumunda bir yaptırım yoktur ve zayıf bir gereklilik ile yükümlülük içerir.

Kiplik anlamı: Zorunluluk+Yükümlülük+Tarif etme

İşlevi: Açıklama yapma, ilgili kişilerin tamamını kapsayacak detay bildirme

Yapı: Eylem Kökü +-mAk gerek

17a. Yolun karşısına ulaşmak için üst geçitten geçmek gerek.

17b. İlaçtan günde iki tane almak gerek.

cümleleri bilgilendirme amacıyla söylenmiş ve tarif içerikli gereklilik aktarmıştır. Burada yolun karşısına geçecekler, ilacı kullanacaklar bilinmemekle birlikte öznelere için anlamsal sınırlayıcı bulunmaktadır. Bunların da sırayla, yolcular/sürücüler ve ilacı kullanacak hastalar oldukları tahmin

edilebilir. Bu kişisiz yapı, ilgili köprüden geçecek ve ilgili ilacı kullanacak herkesi içine alacak bir anlatım imkânı sunmuştur.

Kiplik anlamı: Nesnel gereklilik+Uyarı

İşlev: Dikkat edilmesi gerekenleri aktarma ve ilgili konuda uyarma

Yapı: Eylem Kökü +edilgenlik+-mAk gerek

18a. İnsanları üzecek davranışlardan kaçınmak gerek.

18b. Boş sözden sakınmak gerek.

Kaçınmak ve sakınmak eylemleri sözcük anlamları dolayısıyla doğrudan uyarı aktarmaktadırlar. Uyarı, ilgili yönde (insanları üzecek davranışlar, boş sözler) dikkat edilmesi gerekliliğini işaretler. Bu yönden uyarı, gereklilikle [+dikkat] açısından kesişmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Önermelerdeki yaygın bir özellik olarak uzun yıllardan beri fark edilen ve incelenen kişisiz yapı, onu meydana getiren unsurlar, derin yapıdaki öznelere özellikleri, kullanım amaçları açısından ele alınmış ve alınmaya da devam etmektedir. Kişisiz yapılar, aktardıkları kiplik anlamlar açısından, dil bilimsel kiplik konusu için de ayrıca önem taşımakta ve incelenmektedir. Yapılan alan yazını taramalarında konunun ağırlıklı olarak Batı dillerinde ele alındığı görülmüş ve bunun yanında diğer dünya dillerinin de incelendiği belirlenmiştir. Ancak Türkçede ise bu yapılara bazı çalışmalarda kısmî olarak yer verilse de konunun müstakil olarak ele alınmadığı belirlenmiştir. Türkçenin ele alınmasının kişisiz yapı yönünden incelenmesinin dünya kişisiz yapı alan yazınına farklı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada olumlu cümlelerde kullanılmış -mAk gerek ve -mAlli biçim birimleri ile oluşturulmuş kişisiz yapı örneklerine, işlevlerine ve kiplik anlamlarına yer verilmiştir. Bu cümlelerde örtülen/gizlenen öznenin [+canlı] ve [+insan] gerektirmesine dikkat edilmiştir. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

-mAlli biçim birimiyle ilgili sonuçlar:

-mAlli biçim biriminin, yüzey yapıda etken ve edilgen olarak kişisiz yapı özelliği gösterdiği belirlenmiştir (krş. Kampüsten çarşıya gitmek için 66 numaralı otobüse binilmelidir- Yemek hemen hazır olmalı gibi). Bu yapıların -dİr koşacıyla pekiştirilebildiği görülmüştür.

Etken eylemle kullanılan -mAlli biçim birimli kişisiz yapıların, yükümlülük-zorunluluk, gereklilik-yükümlülük, gereklilik-beklenti, nesnel gereklilik, tahmin, gerek olmama; edilgen kullanımdaki kişisiz yapıların ise nesnel zorunluluk-yükümlülük, nesnel gereklilik, uyarı-zorunluluk-yükümlülük, nesnel gereklilik, gereklilik-beklenti-yeterlilik, zorunluluk-yükümlülük-tarif etme, tavsiye-gereklilik-uyarı-yükümlülük, tavsiye-gereklilik-yükümlülük kiplik anlamları aktarabildiği görülmüştür. Bunlar, bu birimin aktardığı tüm kiplik anlamlar olarak değerlendirilmemektedir. Yazılı metinler üzerine yapılacak bu tür çalışmalarla bu kiplik anlamların değişebileceği vurgulanmalıdır.

Eylem Kökü+-mAlli ve eylem kökü+edilgenlik+-mAlli dizilimindeki kişisiz yapıların, konuşur odaklı olarak planlama yapma, süreci bildirme, işe dikkat çekme, konuşurun özne veya öznelere biri de olduğu durumlarda kurallardan, ahlakî ve sosyal yaptırımlardan kaynaklı olarak sorumlulukların gerçekleştirilmesi gereken sürenin azaldığını belirtme, uzmanlık alanıyla ilgili bilgilerin kazanılmış olmasını bekleme, eleştirme, evrensel doğruları aktarma, çıkarımsal akıl yürütme, uzmanlık alanıyla ilgili bilgileri kazanmış olmayı belirtme, tevazu gösterme, kurallardan, yaptırımlardan kaynaklı sorumlulukları belirtme, yönergede yer alan bir kuralı aktarma, bilgileri ölçme, yeterli olma seviyesini bilme, açıklama yapma ve ilgili kişilerin tamamını kapsayacak detay

bildirme, yapılmaması durumunda olumsuz sonuçların olabileceği durumlar için öğütler verme, temennilerde bulunma, tecrübelerden kaynaklı tavsiyelerde bulunma, beğeniyi ve tecrübeyi dile getirerek tavsiyede bulunma, öğütler verme işlevlerine sahip olabildiği tespit edilmiştir.

-mAk gerek birimiyle ilgili sonuçlar:

-mAk gerek biriminin de kişisiz yapıda kullanılabildiği belirlenmiştir. Bu yapı eylem kökü +-mAk gerek ve eylem kökü+edilgenlik+ -mAk gerek dizilimiyle kişisiz olarak kullanılmıştır.

Eylem kökü+-mAk gerek dizilimli kişisiz yapı, nesnel gereklilik, tavsiye-gereklilik-uyarı-yükümlülük, tavsiye-gereklilik-yükümlülük, zorunluluk-yükümlülük-tarif etme; eylem kökü+edilgenlik+ -mAk gerek ise nesnel gereklilik-uyarı kiplik anlamı aktarmıştır.

Etken ve edilgen yapıda kullanılan bu birim, evrensel ve ideal olan doğruları, aktiviteleri aktarma, yapılmaması durumunda olumsuz sonuçların olabileceği durumlar için öğütler verme, temennilerde bulunma, tecrübelerden kaynaklı tavsiyelerde bulunma, beğeniyi ve tecrübeyi dile getirerek tavsiyede bulunma, öğütler verme, açıklama yapma ve ilgili kişilerin tamamını kapsayacak detay bildirme,, dikkat edilmesi gerekenleri aktarma ve ilgili konuda uyarma işlevlerinde kullanılmıştır. Bunlar tabloyla şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 2: -mAk gerek ve -mAAlı Biçim Birimli Kişi Yapılarda Kiplik Anlamlar ve İşlevleri

Kiplik Anlamları	İşlevleri	-mAAlı Biçim Birimi		-mAk gerek Biçim Birimi	
		Etken Yapıda	Edilgen Yapıda	Etken Yapıda	Edilgen Yapıda
<i>Zorunluluk + yükümlülük</i>	<i>Konuşur odaklı olarak planlama yapma, süreci bildirme, işe dikkat çekme</i>	+			
<i>Gereklilik + yükümlülük</i>	<i>Konuşurun özne veya öznelerden biri de olduğu durumlarda kurallardan kaynaklı olarak sorumlulukların gerçekleştirilmesi gereken sürenin azaldığını belirtme</i>	+			
<i>Gereklilik + beklenti</i>	<i>Uzmanlık alanıyla ilgili bilgilerin kazanılmış olmasını bekleme, eleştirme</i>	+	+		
<i>Nesnel gereklilik</i>	<i>Evrensel doğruları aktarma</i>	+	+	+	
<i>Tahmin</i>	<i>Çıkarımsal akıl yürütme</i>	+			
<i>Gerek olmama</i>	<i>Uzmanlık alanıyla ilgili bilgileri kazanmış olmayı belirtme, tevazu gösterme</i>	+			
<i>Nesnel zorunluluk +Yükümlülük</i>	<i>Kurallardan, yaptırımlardan kaynaklı sorumlulukları belirtme</i>		+		
<i>Uyarı+ Zorunluluk+Yükümlülük</i>	<i>Yönergede yer alan bir kuralı aktarma</i>		+		
<i>Zorunluluk +</i>	<i>Açıklama yapma ve ilgili kişilerin tamamını kapsayacak detay bildirme</i>		+	+	

Yükümlülük+ Tarif etme					
Tavsiye+ Gereklilik+ Uyarı+ Yükümlülük	<i>Yapılmaması durumunda olumsuz sonuçların olabileceği durumlar için öğütler verme, temennilerde bulunma, tecrübelerden kaynaklı tavsiyelerde bulunma</i>		+	+	
Tavsiye+ Gereklilik+ Yükümlülük	<i>Beğeni ve tecrübeyi dile getirerek tavsiyede bulunma, öğütler verme</i>			+	
Nesnel gereklilik+ Uyarı	<i>Dikkat edilmesi gerekenleri aktarma ve ilgili konuda uyarma</i>				+

Tablo 2’den de açıkça anlaşıldığı gibi –mAlI biçim birimi kişisiz yapıda daha fazla kullanılmaktadır.

Zorunluluk ve yükümlülük; gereklilik ve yükümlülük; gereklilik ve beklenti; tahmin; gerek olmama; nesnel zorunluluk ve yükümlülük; uyarı, zorunluluk ve yükümlülük kiplik anlamı, -mAk gerek biriminin ne etken ne edilgen kullanımlarında tanıklanamamıştır. Ancak tavsiye, gereklilik ve yükümlülük ve nesnel gereklilik ve uyarı da yalnızca –mAk gerek biriminde tanıklanmıştır. Her iki birimde ortak olarak bulunan kiplik anlamlar ise nesnel gereklilik; zorunluluk, yükümlülük ve tarif etme ile tavsiye, gereklilik, uyarı ve yükümlülüktür. Bunlardan nesnel gereklilik –mAk gerek biriminin yalnızca etken olarak kullanımında ortaya çıkmıştır. Zorunluluk, yükümlülük ve tarif etme ile tavsiye, gereklilik, uyarı ve yükümlülük kiplik anlamalar ise –malı ve –mAk gerek biriminde farklı yapılarla işaretlenmiştir.

–mAk gerek biçim biriminin de edilgen yapıda kişisiz olarak kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Tablo 2’de ayrıca Cresisels’in görüşlerinin doğruluğu da kanıtlanmıştır denilebilir. Hatırlatılırsa Cresisels’e göre kişisiz edilgen (impersonal passive) kişisiz yapının yalnızca bir tipidir ve bu yapı bundan daha geniş bir alanı kapsar. Bu görüşe katılmaması mümkün değilmiş gibi görünmektedir.

Kaynakça

- Anward, J. (1981). *Functions of passive and impersonal constructions a case s~udy from Swedish* [Doctoral Dissertation] Uppsala University Department of Linguistics. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:507829/FULLTEXT01.pdf>
- Bassene, A. C.-Creissels, D. (2011). “Impersonal Constructions In Joola-Banjul.” (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 285-306. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Berman, R. (2011). “Revisiting Impersonal Constructions In Modern Hebrew.” (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 323-355. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Bremmer, R. (1986). The so-called impersonal verb-construction in old Frisian. *Nowele*, 8, 71-95. DOI: 10.1075/nowele.8.05bre
- Faurie, C. M. (2011). “Impersonal constructions in some Oceanic languages.” (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 581-606. DOI: 10.1353/anl.2014.0010

- Fisher, C. M. O.–C. Van Der Leek, F. (1983). The demise of the old English impersonal construction. *J. Linguistics*, 19, 337-368. DOI: 10.1017/S0022226700007775
- Cennamo, M. (2011). “Impersonal Constructions and Accusative Subjects In Late Latin.” (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 169-188. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Chen, B. (2000). Personality, impersonality and beauty. *Comparative Literature: East & West*, 2(1), 154-162. <https://doi.org/10.1080/25723618.2000.12015276>
- Chol, S. (1994). Russian Modal Predicates: Personal Vs. Impersonal Construction. *러시아연구*, 4, 197-232.
- Creissels, D. (2008). Impersonal and related constructions: a typological approach. <http://www.Deniscreissels.Fr/Public/Creissels-Impers.Constr.Pdf>
- Çakır, H. (2011). *Türkçe ve İngilizce bilimsel makale özetlerinde bilgiyi kurgulama ve yazar kimliğini kodlama biçimleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çığ, Ü. (2010). *Haberin anlatı yapısı: modern haber metinlerinde bilginin örgütlenişi ve işlevi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- D’alessandro, R. (2007). *Impersonal Si Constructions, Agreement And Interpretation*. Mouton De Gruyter.
- Deny, J. (1941). *Türk Dili grameri (Osmanlı Lehçesi)*. (Çev.) Ali Ulvi Elöve. Maarif Matbaası.
- Drapeau, L. (2011). “Impersonals In Innu.” (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 489-516. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Erk Emeksiz, Z. (2008). Türkçede kiplik anlamının belirsizliği ve anlamsal roller. *Dil Dergisi*, 141, 55-66. DOI: 10.1501/Dilder_00000000098
- Esposito, R. (2012). “Third person politics of life and philosophy of the impersonal.” (Çev.) Zakiya Hanafi. Polity
- Göksel, A.-Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. Routledge.
- Gulyás, Nikolett F. (2013). “Towards a classification of impersonal constructions in Komi: a functional-typological approach.” (Ed.) Csepregi Márta–Kubínyi Kata–Jari Sivonen. *Grammatika És Kontextus. Uj Szempontok Az Uráli Nyelvek Kutatásában III*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanszék, 31–49. <https://core.ac.uk/reader/51306744>
- Johanson, L. (2009). “Modals in Turkic.” (Ed.) Björn Hansen, Ferdinand de Haan. *Modals in the Languages*, Mouton de Gruyter, 487-510.
- Jónsson, J. G. (2009). “The new impersonal as a true passive.” (Ed.) Artemis Alexiadou, Jorge Hankamer, Thomas Mcfadden, Justin Nüger & Florian Schäfer. *Advances in Comparative Germanic Syntax*, John Benjamins Publishing Company, 281-306. DOI: 10.1075/la.141
- Kılınç, A. K. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde/öğreniminde istek (rica) söz edimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Ankara.

- Kulikov, L. (2011). "Passive To Anti Causative Through Impersonalization." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 229-254. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Legendre, G. (1990). French impersonal constructions. *Natural Language And Linguistic Theory*, 8, 81-128. <https://doi.org/10.1007/BF00205532>
- Malchukov, A.-Siewierska, A. (2011). *Impersonal constructions a cross linguistic perspective*. John Benjamins. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Malchukov, A.-Ogawa, A. (2011). "Towards A Typology Of Impersonal Constructions, A Semantic Map Approach." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 19-55. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Maling, J.- Sigrúnisdóttir, S. (2002). The new impersonal construction in Icelandic. *Journal Of Comparative Germanic Linguistics*, 5, 97-142. DOI: 10.1023/A:1021224923742
- Marlett, Stephen A. (1984). Personal and impersonal passives in Seri. *Perlmutter and Rosen*, 217-239. DOI: 10.31356/silwp.vol23.05
- Miura, A. (2015). *Middle English verbs of emotion and impersonal constructions verb meaning and syntax in Diachrony*. Oxford University Press.
- Mohr, S. (2005). *Clausal architecture and subject positions: impersonal construction in the Germanic languages*. John Benjamins Publishing Company.
- Naeini, R. M.-Parham, A. (2016). A cross-linguistic analysis of impersonal constructions. *Persian Journal of Linguistics & Khorasan Dialects Biannual*, 8, 19-26.
- Payne, Doris L. (2011). "The Maa (Eastern Nilotic) Impersonal Construction." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 257-284. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- "Pentin-La Kullanma Talimatı" http://www.bilimilac.com.tr/tr/dosyalar/urun-portfoyu/urunler/1_3862741_pentin-la-1-200-000-i-u-enjektatl-flakon.pdf
- Perlmutter, D. M. (Ed.) (1983). Personal Vs. impersonal constructions. *Natural Language and Linguistic Theory*, 1, 141-200. <https://doi.org/10.1007/BF00210379>
- Pollock, J. Y. (1978). "Trace theory and French syntax." (Ed.) S. Jay Keyser. *Recent Transformational Studies in European Languages*, MIT Press, 65-112.
- Ramat, A. G.- Sansò, A. (2011). "From passive to impersonal, a case study from Italian and its implications." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 189-228. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Rentzsch, J. (2013). Türk dillerinde kipsellik ve kipselliğin anlambilimsel haritası. *Bilig*, 67, 129-168.
- Resmi Gazete (2019). Yönetmelikler. 1 Mart 2019, 30701, 1-196.
- Siewierska, A. (2011). "Overlap and complementarity in reference impersonals, man-constructions Vs. third person plural-impersonals in the languages of Europe." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins, 57- 89. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- Türkkan, B. (2008). *Türkçe tarih söyleminde adlaştırmamanın işlevleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

-
- Van der Auwera, J.-Plungian, V. A. (1998). Modality's semantic map. *Linguistic Typology*, 2, 79-124. <https://doi.org/10.1515/lity.1998.2.1.79>
- Van der Auwera, J.-Aguilar, A. Z. (2016). "The History of Modality and Mood." (Ed.) Jan Nuyts-Johan van der Auwera. *The Oxford Handbook of Modality and Mood*. Oxford University Press, 10-28. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199591435.013.4
- Yan, Y.-Siewierska, A. (2011). "Referential impersonal constructions in Mandarin." (Ed.) Andrej Malchukov-Anna Siewierska. *Impersonal Constructions A Cross Linguistic Perspective*, John Benjamins: 547-580. DOI: 10.1353/anl.2014.0010
- <https://www.thoughtco.com/dummy-word-grammar-1690486>
- <https://dictionary.cambridge.org>;
- <https://www.seslisozluk.net>